

9. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΑΡΝΗΙ ΤΗΣ ΚΩΠΑΪΔΟΣ

Αἱ εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἀκρόπολιν τῆς Κωπαΐδος (εἰκ. 1), τὴν φέρουσαν ἐκ παραφθορᾶς τῆς τουρκικῆς λέξεως Γουλές (= κάστρον, φρούριον) τὸ ὄνομα Γουλᾶς, Γκλᾶς ἢ Γκλᾶ¹, ἐνεργηθεῖσαι δι' ἑμοῦ ἀνασκαφαί τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας σκοπὸν κυρίως εἶχον τὴν ἐξακριβῶσιν τοῦ σχεδίου τῶν τεσσάρων πυλῶν τοῦ ὄχυρωματικοῦ αὐτῆς περιβόλου.

Ἀνασκαφὰς ἐπὶ τοῦ Γκλᾶ πρὸ ἡμῶν ἐξετέλεσε πρὸ πολλῶν ἐτῶν, τὸ 1893, ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος de Ridder, αἱ ἔρευναὶ του ὅμως μολοντί ἀξιόλογοι ὑπῆρξαν περιορισμέναι ἀποβλέψασαι κυρίως εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ λόφου κειμένου ἀνακτόρου, τοῦ ὁποίου ἢ μία τῶν μακρῶν πλευρῶν συνάπτεται μετὰ τοῦ βορείου σκέλους τοῦ τείχους (A. DE RIDDER, Fouilles de Gha, BCH XVIII, 1894, σ. 271 - 310²).

Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν de Ridder ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος F. Noack ἐσχεδίασε ὁλόκληρον τὸν ὄχυρωματικὸν περίβολον τῆς ἀκροπόλεως, τὰς τεσσάρων αὐτοῦ πύλας μὲ ὅ,τι διεκρίνετο ἕξ αὐτῶν καὶ τὰ πρὸς νότον τοῦ ἀνακτόρου λείψανα (F. NOACK, Arne, AM XIX, 1894, σ. 405 - 485)³.

Τὴν μυκηναϊκὴν αὐτὴν ἀκρόπολιν ὁ μὲν Noack ταυτίζει, ὡς γνωστόν, μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ΟΜΗΡΟΥ (B 507) ἀναφερομένην *πολυστάφυλον Ἄρνην*⁴

¹ Ὁ Γκλᾶς, ὁ ὁποῖος σήμερον καλεῖται ἀπλῶς Κάστρο, εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ χωρίου Τοπόλια ἢ Τοπόλιτσα — μετονομασθέντος καὶ αὐτοῦ σήμερον εἰς Κάστρον — ἀπόστασιν καὶ νοτιοανατολικῶς αὐτοῦ. Ἡ ὀνομασία Τοπόλιτσα εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σλαβικῆς προελεύσεως. Εἰς δὲ τὸ γνωστὸν δημῶδες ἄσμα «Σαράντα παλληκάκια ἀπὸ τῆ Λεβαδεία πᾶνε γιὰ νὰ πατήσουν τὴν Τροπολιτσα» φαίνεται ὅτι ἕξ ἀγνοίας τῶν ᾄδόντων αὐτὸ ἢ *Τοπόλιτσα*, τὸ χωρίον δηλαδή τῆς Κωπαΐδος, τὸ ὁποῖον μόλις ἀπέχει ὀλίγα χιλιόμετρα τῆς Λεβαδείας, ἐγίνε *Τροπολιτσα*, ὁ δὲ ὅλος στίχος παράλογος καὶ διὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς πελοποννησιακῆς πρωτευούσης καὶ διὰ τὸ ἀκατόρθωτον τοῦ ἐπιχειρήματος.

² Τὸ ἐνδιαφέρον ἀρχιτεκτονικὸν διάγραμμα τοῦ μυκηναϊκοῦ αὐτοῦ ἀνακτόρου μὲ τὰς δύο πτέρυγας συναπτομένας εἰς ὀρθὴν γωνίαν, μὲ τοὺς διπλοὺς καὶ μακροὺς διαδρόμους, μὲ τὰ δύο μέγαρα καὶ τὸν ἀσυνήθη τρόπον προσπελάσεως αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ εἶχε κινήσει πολὺ περισσότερον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τῶν ἐπιστημόνων ἐρευνητῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαιοφίλων.

³ Τὰ πρὸς νότον τοῦ ἀνακτόρου ἐρείπια ἀποτελοῦντα μέγαν ὀρθογώνιον περίβολον — πρόκειται ἄραγε περὶ ἀγορᾶς ἢ ἄλλης δευτέρας ὄχυρώσεως τοῦ ἀνακτόρου; — ἠρεύνθησαν εἰς τινα σημεία των καὶ ἐσχεδίασε καὶ ὁ de Ridder.

⁴ Εἰς τὴν Κωπαΐδα ἐν γένει δὲν εὐδοκίμει ἡ ἄμπελος. Ἐξαιρέσιν φαίνεται ἀποτε-

ἄλλοι δὲ μὲ ἄλλας προϊστορικές πόλεις τῆς Βοιωτίας, χωρὶς ὅμως μέχρι σήμερον νὰ δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ τῆς ἀποδώσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ

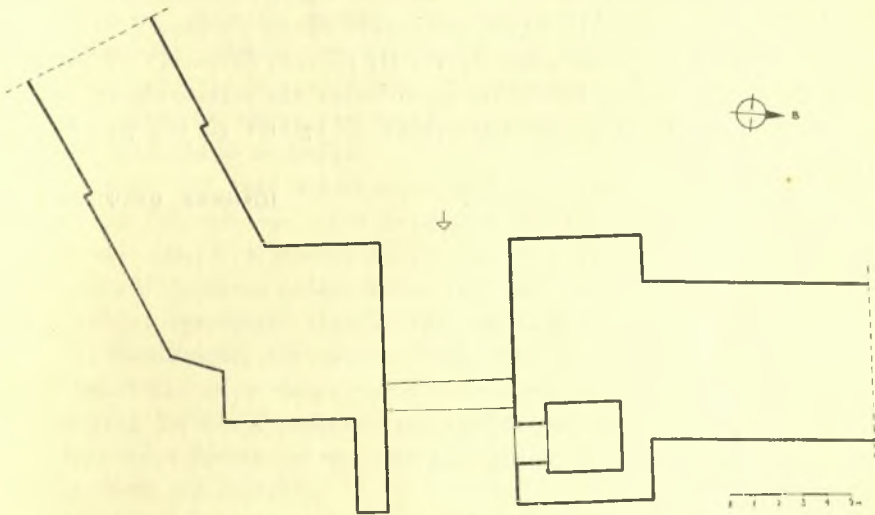
Εἰκ. 1. Ἡ ἀκρόπολις Γκλά (Ἄρνη).

ὄνομα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Θεσσαλικὴ Ἄρνη ἦτο κατὰ τὸν ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ (I, 12) ἡ κοιτίς τῶν Βοιωτῶν καὶ ἔπειδὴ ἡ ἀκρόπολις τῆς Κωπαίδος ὑπερέχει κατὰ πολὺ ὅλων τῶν ἄλλων Βοιωτικῶν ἀκροπόλεων, θὰ δεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὴν

λεῖ ἢ βορειοανατολικὴ αὐτῆ γωνία τῆς, ὅπου ὁ Γκλάς, καὶ ἰδίως οἱ ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς ἀκροπόλεως λόφοι καὶ πρόποδες τῶν ὄρέων.

ὄνομασίαν Ἄρρη, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιστήμη δὲν ἔχει ἀκόμη νὰ μᾶς δώσῃ μετὰ μεγαλυτέρας πιθανότητος ἄλλο ὄνομα.

Ὁ περίβολος τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἄρρης, σφζόμενος εἰς συνεχῆ γραμμὴν μήκους 3 καὶ πλέον χιλιομέτρων, περικλείει ἔκτασιν 200.000 τ.μ., ἥτοι χῶρον ἑπταπλάσιον τοῦ τῶν Μυκηνῶν. Ἔχει πάχος 6 μ. περίπου καὶ εἰς τινὰ σημεῖα σφζόμενον ὕψος 5 μ. Ἐκ τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν καταφαίνεται τὸ μέγεθος καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς ὅλας σχεδὸν τὰς ἄλλας μυκηναϊκὰς ἀκροπόλεις. Διότι ἡ μὲν ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν ἔχει

Εἰκ. 2. Σχεδιογράφημα Δυτικῆς Πύλης Α.

περίβολον μήκους 700 μ. καὶ ἔκτασιν 25.000 τ.μ., ἡ δὲ τῆς Τίρυνθος περίβολον μήκους περίπου 700 μ. καὶ ἔκτασιν 20.000 τ.μ., ἡ δὲ τῶν Μυκηνῶν περίβολον μήκους 900 μ. καὶ ἔκτασιν 30.000 τ.μ.

Εἰς τὸν ἐκτεταμένον αὐτὸν περίβολον καὶ εἰς σημεῖα συμπίπτοντα περίπου πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἀνοίγονται τέσσαρες μνημειακὰ πύλαι, ἡ Βορεία, ἡ Νοτιοανατολική, ἡ Νοτία καὶ ἡ Δυτικὴ (πίν. 40α καὶ β). Καὶ τῶν τεσσάρων αὐτῶν πυλῶν ἡ ἔρρευνα περιορίσθη εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τοῦ τείχους καὶ τῶν πυργοειδῶν αὐτοῦ ἀπολήξεων καταπεσόντων ὀγκωδῶν λίθων, οἱ ὅποιοι ἔφρασσον τὰς εἰσόδους, καθιστῶντες αὐτὰς ἀδιαβάτους, καὶ ἐκάλυπτον τὴν πέριξ αὐτῶν ἔκτασιν καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκατέρωθεν ἐκάστης πύλης κτίσματα.

Διαρκεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐργασία μας εἰς τὴν Δυτικὴν πύλην Α (σχε-

διογρ. εἰκ. 2), τὴν μνημονευομένην ὡς πύλην τῆς συκῆς (Fig - tree Gate· βλ. καὶ J. G. FRAZER, Pausanias, τόμ. V, 1913, σ. 120 - 130).

Ταύτης ἔκαθαρίσθησαν τελείως ἡ εἴσοδος καὶ ὁ προστατεύων αὐτὴν ἀριστερὰ τῷ εἰσερχομένῳ πύργῳ. Ἐπίσης ἠρευνήθη τὸ μετὰ τοῦ πύργου συναπτόμενον μικρὸν θυρωρεῖον (πίν. 40α), καθὼς καὶ ὁ ἀπέναντι αὐτοῦ κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῆς εἰσόδου τοῖχος, ὁ ὁποῖος πιθανῶς ἐχρησίμευε διὰ τὴν ὑποστήριξιν στέγης καλυπτούσης τὸ ὄπισθεν τῆς θύρας τμῆμα τῆς εἰσόδου (σχεδιογρ. εἰκ. 2).

Τέλος ἐξητάσθη τὸ λιθόστρωτον δάπεδον τῆς εἰσόδου (πίν. 40β), καθὼς καὶ ὁ ἐγκάρσιος τοῖχος (εἰκ. 2), ἐπὶ τοῦ ὁποίου προφανῶς ἐστηρίζετο ἡ θύρα τῆς πύλης. Τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ ἀσφαλῶς ΥΕ III χρόνων, ὄστρακα, τὰ εὑρεθέντα κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας δίδουν τὴν χρονολογίαν τῆς κατασκευῆς τῆς πύλης.

Τῶν τριῶν ἄλλων πυλῶν ἐξηκριβώθη τὸ σχέδιον εἰς τὰς γενικὰς του γραμμὰς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΡΕΨΙΑΔΗΣ

α. Δυτική πύλη Α. Θυρωρεΐτον.

β. Δυτική πύλη Α. Λιθόστρωτον δάπεδον.